

УДК 658.009.12:621(477.46)

Мілляр В.В.

магістр

Миколаївського національного аграрного університету

Кабак О.О.

кандидат економічних наук,

старший викладач кафедри менеджменту та маркетингу

Миколаївського національного аграрного університету

СУЧАСНИЙ СТАН І ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ СІЛЬСЬКОГОСПОДАРСЬКИХ ПІДПРИЄМСТВ СНИГУРІВСЬКОГО РАЙОНУ

CURRENT STATUS AND TRENDS IN AGRICULTURAL ENTERPRISE OF SNIGURIVKA AREA

АНОТАЦІЯ

У статті досліджено сучасні тенденції, напрями та шляхи розвитку сільськогосподарських підприємств Снігурівського району Миколаївської області в умовах швидких змін у зовнішньому середовищі та АПК України в цілому. Як показує світовий досвід, конкурентні переваги аграрної сфери повинні створюватися насамперед на рівні регіонів. Вони покликані значною мірою забезпечувати соціально-економічний розвиток своєї території й тим самим підвищувати конкурентоспроможність аграрного сектору країни загалом. Це зумовлено природно-кліматичними факторами, зональною спеціалізацією, рівнем фінансового, матеріально-технічного забезпечення тощо, тому виникає необхідність аналізу та прогнозування конкурентоспроможності регіону та зерновиробників зокрема. Це дає змогу обґрунтувати заходи щодо зміцнення ринкових позицій виробників зерна, підвищувати ефективність та оперативність управлінських рішень, а також суттєво посилювати стійкість аграрних підприємств до негативного впливу кризових умов господарювання.

Ключові слова: інноваційний розвиток, зріст, тенденції, інвестиційний розвиток, ефективність, функціональний підхід.

АННОТАЦІЯ

В статье исследованы современные тенденции, направления и пути развития сельскохозяйственных предприятий Снигуревского района Николаевской области в условиях быстрых изменений во внешней среде и АПК Украины в целом. Как показывает мировой опыт, конкурентные преимущества аграрной сферы должны создаваться в первую очередь на уровне регионов. Они призваны в значительной степени обеспечивать социально-экономическое развитие своей территории и тем самым повышать конкурентоспособность аграрного сектора страны в целом. Это обусловлено природно-климатическими факторами, зональной специализацией, уровнем фінансового, материально-технического обеспечения и т. п., поэтому возникает необходимость анализа и прогнозирования конкурентоспособности региона и зернопроизводителей в частности. Это позволяет обосновывать мероприятия по укреплению рыночных позиций производителей зерна, повышать эффективность и оперативность управленческих решений, а также существенно усиливать стойкость аграрных предприятий к негативному влиянию кризисных условий ведения хозяйства.

Ключевые слова: инновационное развитие, рост, тенденции, инвестиционное развитие, эффективность, функциональный подход.

ANNOTATION

In the articles exposed and investigational modern tendencies, directions and ways of development of agricultural enterprises of district of the Mykolaiv area in the conditions of rapid changes in an environment and АПК of Ukraine. As world experience, competitive edges of agrarian sphere, shows, must be created, first of all, at the level of regions. They are called largely to provide socio-economic development of the territory and to promote a competitive-

ness the same agrarian to the sector of country on the whole. It is conditioned by natural and climatic factors, zonal specialization, by the level of financial, logistical support and others like that. To Tom, there is a necessity of analysis and prognostication of competitiveness of region and зерновиробників in particular. It allows to ground the measures of strengthening of market positions of producers of grain, promote efficiency and operationability of administrative decisions, and also substantially to strengthen firmness of agrarian enterprises to negative influence of crisis terms of menage.

Keywords: innovative development, height, tendencies, investment development, efficiency, functional approach.

Постановка проблеми. Аграрний сектор традиційно є одним із потужних важелів економічного розвитку області. Ґрунтово-кліматичні умови, природно-ресурсний потенціал, трудові ресурси та давні хліборобські традиції Миколаївщини дають змогу створити ефективне конкурентоспроможне сільське господарство. Незаперечним є факт загальнонаціонального статусу сільськогосподарської галузі, оскільки її розвиток сприяє підвищенню матеріального добробуту населення, зміцненню економічної та продовольчої безпеки.

Сільське господарство – найбільш складна і трудомістка галузь як в агропромисловому комплексі, так і в усьому народному господарстві. Зумовлено це передусім впливом на виробництво ґрунтово-кліматичних умов. Негативний їх вплив може бути певною мірою нівельовано біологічними, техніко-технологічними, організаційно-економічними чинниками: виведенням і широким районуванням високоврожайних і стійких сортів сільськогосподарських культур, високопродуктивних порід тварин, зміцненням матеріально-технічної бази сільського господарства, освоєнням прогресивних технологій, форм організації праці і виробництва, використанням економічних механізмів регулювання галузі [6].

Сільськогосподарський сектор, структуру якого формують галузі рослинництва й тваринництва, є головною складовою частиною агропромислового комплексу – одного з найбільших і найважливіших секторів економіки України. У прямій залежності від його функціонального стану, особливо сільського

господарства, знаходяться розвиток економіки, продовольча безпека та незалежність держави, стан внутрішнього й зовнішнього ринків, а отже, і рівень життя населення.

Аналіз останніх досліджень і публікацій.

Теоретичні основи конкуренції, формування та розвитку конкурентних переваг досліджували вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти: М. Портер, Р.А. Фахтудінов, М.С. Вітков, Л.А. Євчук, В.В. Россоха, О.В. Ульянченко, М.В. Присяжнюк, П.Т. Саблук, О.М. Шпичак, С.М. Кваша та ін. Питання конкурентоспроможності сільськогосподарських товаровиробників у цілому і зернових зокрема висвітлювалося в роботах вітчизняних учених, таких як: В.Я. Месель-Веселяк, М.Я. Дем'яненко, Н.Є. Голомша [3] та ін.

Вітчизняний науковець Т.М. Громова стверджує, що в умовах товарного ринку продукція набуває статусу конкурентоспроможної лише тоді, коли виробник одержує за неї більше, ніж витрачає на її виробництво [1]. Інакше кажучи, за таким трактуванням конкурентоспроможною є вся продукція, ціна продажу якої вища за повну виробничу собівартість. Однак якщо на таку продукцію попит доволі низький, із часом підприємство не зможе її продавати у достатній кількості для компенсації всіх витрат і отримання прибутку, тому не варто вважати абсолютним показником конкурентоспроможності співвідношення «ціна – витрати». Хоча, безперечно, наявність певного рівня рентабельності продукції є важливим. Однак це стосується передусім конкурентоспроможності підприємства, а не конкурентоспроможності продукції.

Зокрема, Н. Грицишин до внутрішніх чинників зараховує такі:

- діяльність керівництва та апарату управління підприємства, організацію та виробничу структуру, професійний та кваліфікований рівень керуючих кадрів;

- систему технологічного оснащення. Оновлення устаткування та технологій, заміна їх на сучасні забезпечують підвищення конкурентоспроможності підприємства, підсилюють внутрішню гнучкість виробництва;

- сировину, матеріали, напівфабрикати. Якість сировини, комплектність її перероблення та величина відходів впливають на конкурентоспроможність підприємства. Зменшення виходу готової продукції із сировини приводить до збільшення витрат виробництва і, відповідно, до зменшення прибутку;

- збут продукції. Для підвищення конкурентоспроможності підприємства необхідно здійснювати ефективний збут продукції, завоювати нові ринки, стимулювати здійснення продажів, вживати маркетингові заходи [7]. До того ж внутрішніх чинників, які визначають конкурентні переваги підприємства і його продукції, на нашу думку, значно більше. До внутрішніх чинників потрібно зараховувати:

- систему управління;

- фінансове забезпечення, можливість додаткових інвестицій та доступ до фінансових ресурсів;

- виробничі потужності і виробничий потенціал;

- інновації;

- доступ до якісних і дешевих ресурсів (сировини, матеріалів, напівфабрикатів).

Виклад основного матеріалу дослідження.

Сільськогосподарський сектор виробництва завжди був і залишається одним із найбільш ризикових видів бізнесу. Зумовлено це кількома причинами: високою залежністю від малопередбачуваних змін кліматичних умов (сільгоспвиробник ніколи напевно не знає, чи буде економічно ефективним наступний рік); нестабільною кон'юктурою ринків сільськогосподарської сировини; відносно довгим періодом окупності інвестицій; низькою ліквідністю активів сільськогосподарських підприємств [5].

Снігурівський район займає 1 350,2 кв. км (5,5% території області) та розташований у південно-східній частині Миколаївської області. Рельєф району переважно рівнинний із незначними перепадами в басейні річки Інгулець. Територія має загальний нахил із північного заходу до південного сходу. Ґрунтовий покрив, головним чином, складається з південних чорноземів.

Із північної сторони район межує з Березнегуватським та Баштанським районами Миколаївської області, зі сходу – з Великоолександрівським, Береславським районами Херсонської області, із заходу – з Жовтневим районом Миколаївської області, з південної сторони – Белозерським районом Херсонської області та містом Херсон.

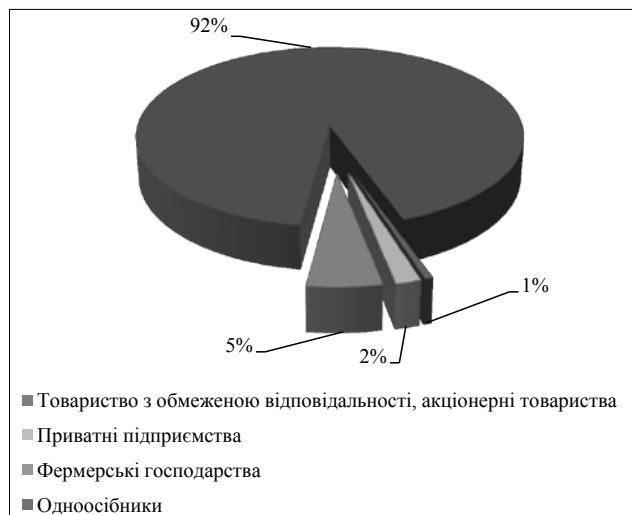
У районі 59 населених пунктів (місто Снігурівка та 58 сіл). Районний центр Снігурівка розташований у південно-східній частині Миколаївської області, на правому березі річки Інгулець. Снігурівка має залізничну станцію. Місто зв'язане автобусним сполученням із Миколаєвом, Херсоном, населеними пунктами району. Відстань до обласного центру – 75 км, до Херсона – 55 км.

Снігурівський район є сільськогосподарським. Основні напрями сільського господарства: рослинництво (зернове виробництво, вирощування технічних культур, вирощування овочевої продукції); тваринництво (велика рогата худоба, свині); птахівництво (кури); риборозведення.

В аграрному секторі району використовується 105,8 тис. га ріллі, на яких ведуть товарне виробництво сільськогосподарської продукції підприємства різних організаційно-правових форм господарювання [2].

Структуру сільськогосподарських підприємств Снігурівського району за організаційно-правовою формою господарювання представлено на рис. 1.

У Снігурівському районі питома вага товариств з обмеженою відповідальністю й акціонерних товариств становить менше 1,0%, проте саме їм належить більше третини оброблюваних земель Снігурівського району. Ще 33,0% ріллі належить одноосібним підприємцям, 27,4% угідь – у розпорядженні фермерських господарств, питома вага оброблюваної ріллі, якої володіють приватні підприємства, не перевищує 6,0%.

Рис. 1. Структура сільськогосподарських підприємств Снігурівського району за організаційно-правовою формою господарювання станом на 01.01.2016

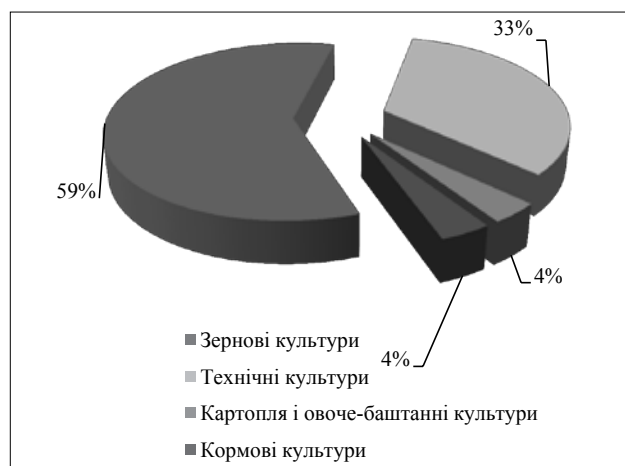
Джерело : побудовано на основі даних Інвестиційного паспорту Снігурівського району

Як показує світовий досвід, підприємство (сільськогосподарське, промислове чи у сфері обслуговування) працює найефективніше, якщо його керівник зацікавлений у максимальних результатах його діяльності. Звичайно, така зацікавленість може бути лише в приватній сфері бізнесу.

Оскільки протягом останніх років спостерігається занепад сільського господарства в Україні, то саме фермерські, приватні сільськогосподарські підприємства й одноосібні господарства, функціуючи на повну потужність, мають забезпечити населення сільськогосподарською продукцією. Таких підприємств у Снігурівському районі більшість, а саме: фермерських господарств – 5,3%, приватних підприємств – 1,8%, одноосібних господарств – більше 90,0%.

У загальній кількості посівних земель Миколаївської області питома вага земель Снігурівського району не перевищує 7,0%. Найбільше посівних земель відведено під зернові культури – 58,9% (рис. 2), проте у даній групі земель по області показник не перевищує 6,0%. Під технічні культури відведено третину всіх земель району – 33,5%, або 31,9 тис. га. Проте у структурі земель Миколаївської області даний показник становить тільки 6,5%. Питома вага земель під картоплю, овоче-баштанні і кормові

культури в досліджуваному районі незначна як на районному, так і на обласному рівнях.

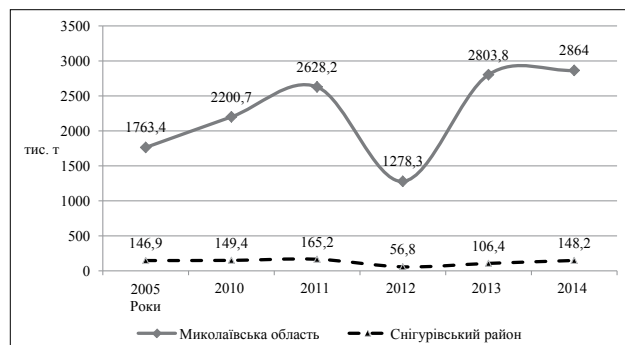
Рис. 2. Структура посівних площ сільськогосподарських культур підприємств Снігурівського району в 2015 р., %

Джерело: побудовано за даними статистичної інформації по Миколаївській області

Найбільш придатними для вирощування в природно-кліматичних умовах району є озима пшениця, яровий та озимий ячмінь [4].

Виробництво зернових культур Снігурівського району до 2013 р. набуло негативної тенденції до зменшення (рис. 3). Так, у 2005 р. питома вага виробництва зернових культур перевищувала 8,0% щодо показника Миколаївської області. У 2013 р. даний показник скоротився більше ніж удвічі порівняно з 2005 р. і на 0,6 в. п. щодо показника 2012 р., проте вже в 2014 р. питома вага збільшилася на 1,4 в. п., у звітному році було зібрано на 41,8 тис. т зерна більше порівняно з попереднім роком.

Найкращий результат валового виробництва зернових культур у Снігурівському районі зафіксовано в 2011 р., коли було зібрано 165,2 млн. т., тоді як по Миколаївській області найбільше зернових було зібрано в 2013 р., що на 6,7% більше за дані 2011 р. і в 2,2 рази більше, ніж

Рис. 3. Виробництво зернової продукції підприємств Снігурівського району і Миколаївської області в 2005–2014 рр.

Джерело: побудовано за даними статистичної інформації по Миколаївській області

у 2012 р., коли частина врожаю загинула внаслідок складних кліматичних умов.

У 2014 р. в господарствах усіх категорій Снігурівського району зібрано 15,8 тис. га зернових та зернобобових культур (без кукурудзи), що на 40,3% менше, ніж на 01 липня 2013 р. Намолочено 522,1 тис. ц зерна (у початково оприбуткованій вазі), що на 0,1% менше, ніж у 2013 р. З одного гектара обмолоченої площі всіх категорій господарств одержано 33,1 ц зерна, що на 13,3 ц більше, ніж на 01 липня 2013 р.

За 2014 р. усіма категоріями господарств Снігурівського району реалізовано на забій 7,3 тис. ц худоби та птиці (у живій вазі), що на 55,3% менше січня-червня 2013 р., вироблено 120,8 тис. ц молока (на 6% менше), одержано 156,4 млн. шт. яєць (у 8,4 рази більше).

Загальне поголів'я великої рогатої худоби становило 11,1 тис. голів, що на 3,4% менше порівняно з 2013 р., у т. ч. корів – 6 тис. голів (на 3,8% менше), свиней – 3,7 тис. голів (на 13,3% менше), овець та кіз – 2 тис. голів (на 4,7% менше), птиці – 1 144,1 тис. голів (у 5,8 рази більше).

За наведеними показниками у табл. 1 питома вага поголів'я худоби у сільськогосподарських підприємствах Снігурівського району у структурі Миколаївської області не перевищує 7,0%. Поголів'я свиней, овець і кіз ще менше і становить тільки 2,7% від загального показника по області. Проте поголів'я птиці у досліджуваному районі сягає майже третини поголів'я Миколаївської області. Тобто можна зробити висновок, що в районі спеціалізуються на вирощуванні птиці. Загальний обсяг продажу аграрної продукції сільськогосподарськими підприємствами (крім малих) за 2015 р. порівняно з відповідним періодом минулого року збільшився у 4,1 рази, у т. ч. продукції рослинництва – у 2,8 рази, продукції тваринництва – у 6,6 рази.

Середні ціни продажу аграрної продукції в сільськогосподарських підприємствах за всіма напрямками продажу в 2014 р. порівняно з відповідним періодом минулого року знизилися на 2,5%, зокрема на продукцію тваринництва – на 5,7%, а на продукцію рослинництва зросли на 1,9%.

Поглиблюючи дослідження, розглянемо рівень виробництва сільськогосподарської продукції на прикладі трьох сільськогосподарських підприємств Снігурівського району.

ПОСП «Веселий Кут-III» і ДП «Південне»

Снігурівського району є найуспішнішими сільськогосподарськими підприємствами району. Центральна садиба ПОСП «Веселий Кут-III» знаходиться у с. Кобзарці, ДП «Південне» базується у с. Євгенівка. ТОВ «Ареал-Снігурівка» входить до складу ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард».

ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард» – одна з найбільших агропромислових груп України, компанії якої спеціалізуються на виробництві курячих яєць та продуктів яєчної переробки. Згідно зі звітом компанії «Фінансово-аналітична група «Про-Консалтинг», займає 57,0% ринку промислового виробництва яєць та 91,0% ринку сухих яєчних продуктів країни. Виробничий цикл ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард» є вертикально інтегрованим. Підприємства компанії розташовані в 14 із 24 областей України.

До складу компанії входять: 19 птахофабрик, які в 2013 р. виробили 7 019 млн. штук яєць; три репродуктори II порядку, які забезпечують виробничі потреби компанії в добовому курчаті; 10 зон із підтримання молодняку; шість кормових заводів і чотири склади для довготривалого зберігання яйця. У 2013 р. ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард» повністю завершив будівництво птахокомплексів із виробництва яєць «Авіс» і «Чорнобаївське» у Хмельницькій та Херсонській областях. На даний момент на об'єктах відбуваються поетапні пусконаладжувальні роботи. Річна виробнича потужність кожного з комплексів у разі повного завантаження потужностей становить близько 1 616 млн. штук яєць для «Авісу» і 1 865 млн. – для «Чорнобаївського». При цьому потужність для утримання курей-несучок компанії збільшиться до 30,1 млн. голів.

На виробничих підприємствах ТОВ «Аграрний холдинг «Авангард» утримується найбільше поголів'я курей-несучок в Україні. На кінець 2013 р. загальне поголів'я становило 32,5 млн. голів, поголів'я курей-несучок – 27,0 млн. голів.

Проаналізуємо розміри виробництва та виробничі ресурси досліджуваних підприємств (табл. 2).

Аналіз розмірів виробництва ПОСП «Веселий Кут-III» (табл. 2) показав, що вартість валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) у ПОСП «Веселий Кут-III» в 2015 р. зросла порівняно з попередніми

Таблиця 1

Поголів'я худоби та птиці у Снігурівському районі і Миколаївській області в 2015 р., тис. гол.

Територіальні одиниці	Велика рогата худоба		Свині	Вівці та кози	Птиця
	усього	у тому числі корови			
Миколаївська область	154,5	90,1	147,1	54,7	4248,2
Снігурівський район	9,0	6,0	4,0	1,5	1150,0
Частка Снігурівського району у структурі Миколаївської області, %	5,8	6,7	2,7	2,7	27,1

Джерело : побудовано за даними статистичної інформації по Миколаївській області

Таблиця 2

Розмір виробництва окремих сільськогосподарських підприємств Снігурівського району

Показники	ПОСП «Веселий Кут-III»		ДП «Південне»		ТОВ «Ареал-Снігурівка»	
	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Вартість валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.), тис. грн.	10191,7	10315,1	13088,1	15742,3	145390,9	24297,8
Дохід (виручка) від реалізації, тис. грн.	11942,7	14329,0	7629,1	16875,0	193446,5	31264,0
Середньооблікова чисельність працюючих у сільськогосподарському виробництві, осіб	92	78	53	70	239	50
Площа сільськогосподарських угідь, га	2640	2765	4304	4316	45	16
Середньорічна вартість основних засобів, тис. грн.	7652,5	6613,5	1049,5	2380	6013,9	7551,8
Поголів'я худоби, ум. гол.	489	450	-	-	14407	2017

Джерело: побудовано і розраховано за даними звітності сільськогосподарських підприємств Снігурівського району

Таблиця 3

Показники середньооблікової чисельності працівників в окремих сільськогосподарських підприємствах Снігурівського району, осіб

Показники	Всього		Рослинництво		Тваринництво	
	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
ПОСП «Веселий Кут-III»	92	78	68	63	24	15
ТОВ «Ареал-Снігурівка»	239	50	-	-	239	50
ДП «Південне»	53	70	52	70	-	-

Джерело: побудовано і розраховано за даними звітності сільськогосподарських підприємств Снігурівського району

роками на 56,2% і 1,2% відповідно. Відбулося це за рахунок зростання обсягів виробництва сільськогосподарської продукції. Показник грошової виручки в 2015 р. збільшився на 27,4% порівняно з 2013 р. та на 20% відносно даних 2014 р., що можна пояснити не тільки зростанням обсягів реалізації, а й зростанням цін на продукції сільського господарства.

Найменший показник вартості валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) ТОВ «Ареал-Снігурівка» було зафіксовано в 2014 р., а саме на 84,0% менше за показники 2011 і 2013 рр. Відбулося це за рахунок суттєвого скорочення у звітному періоді виробництва яєць на підприємстві. Дохід (виручка) від реалізації у 2014 р. аналогічно скоротилася більше ніж на 80,0% порівняно з попередніми періодами, що пов'язано зі зменшенням обсягів реалізації курячого м'яса та яєць.

Показник вартості валової продукції сільського господарства (у постійних цінах 2010 р.) у ДП «Південне» в 2014 р. суттєво зріс і становив 15 742,3 тис. грн., що на 20,0% більше за показник 2013 р. Даний факт можна пояснити зростанням як асортименту продукції, так і обсягів виробництва. Грошова виручка від реалізації сільськогосподарської продукції у звітному році зросла і становила 16 875,0 тис. грн., що вдвічі більше за попередні дані. Така сут-

тєва різниця пояснюється зростанням цін реалізації продукції.

На ПОСП «Веселий Кут-III» кількість працюючих у 2015 р. зменшилася порівняно з 2013 і 2014 рр. на 25,0% і 15,0% і становила 78 робітників. Земельні угіддя на підприємстві в 2015 р. зросли порівняно з 2013 і 2014 рр. на 4,7% і становили 2 765 га. Негативним для ділової активності підприємства є стійка тенденція до скорочення вартості основних виробничих засобів, яка в 2015 р. становила 6 613,0 тис. грн., що на 25,0% і 13,0% менше за показники 2013 і 2014 рр. Також зазначимо, що в 2015 р. зменшилося поголів'я худоби в ум. гол.

Аналіз основних виробничих ресурсів ДП «Південне» показує, що в господарстві в 2015 р. зросли трудові і земельні ресурси, а також вартість основних виробничих засобів, що є свідченням про інтенсивний тип розвитку господарства.

У ТОВ «Ареал-Снігурівка», навпаки, відмітимо стійку тенденцію до скорочення земельних ресурсів. Так, у 2015 р. показник становив тільки 16 га, тобто 35,0% від показників 2013 і 2014 рр. Аналогічно зменшилася кількість працівників ТОВ «Ареал-Снігурівка» у 2015 р., а саме майже на 80,0% щодо даних попередніх років.

Позитивним фактором у ПОСП «Веселий Кут III» є зростання у звітному періоді поголів'я

худоби на 1,1% порівняно з 2014 р., але порівняно з 2013 р. відбулося зменшення показника на 15,5%.

Позитивним у ТОВ «Ареал-Снігурівка» є зростання вартості основних виробничих засобів, яка в 2015 р. становила 7 551,8 тис. грн., що на 94,5% і 25,6% більше за показники 2013 і 2014 рр. Негативним для ділової активності підприємства є суттєве скорочення поголів'я худоби, а саме на 86,0%, порівняно з попередніми роками. У ДП «Південне» у звітному році не виробляється продукції тваринництва, у 2013 і 2014 рр. вироблявся і реалізовувався мед.

Отже, ПОСП «Веселий Кут-III» у 2015 р. вартість валової продукції, доходу від реалізації було отримано більше за попередні періоди. Кількість земель зросла, проте кількість працівників та вартість основних засобів зменшилися. ТОВ «Ареал-Снігурівка» забезпечене трудовими і земельними ресурсами, але в 2015 р. спостерігається їх скорочення, що свідчить про зменшення обсягів виробництва підприємства. Вартість основних засобів у звітному періоді зросла. У 2015 р. показники розміру виробництва ДП «Південне» дещо зросли. Проаналізуємо трудові ресурси досліджуваних підприємств (табл. 3).

Дослідження показало (табл. 3), що середньорічна чисельність працівників у ПОСП «Веселий Кут-III» у 2015 р. зменшилася майже на 15,0%. Більшість працівників зайнята у галузі рослинництва. У галузі тваринництва кількість робітників постійно скорочується.

Середньооблікова чисельність працівників у ТОВ «Ареал-Снігурівка» 2015 р. порівняно з 2014 р. зменшилася на 80,0%. Кількість працівників підприємства становить 50 осіб. Усі працівники зайняті в галузі тваринництва, що можна пояснити спеціалізацією виробничої діяльності підприємства.

Середньооблікова чисельність працівників у ДП «Південне» 2015 р. порівняно з 2014 р. зросла на третину (17 осіб). Усі працівники зайняті в галузі рослинництва. У 2014 р. один робітник обслуговував виробництво меду.

Охарактеризуємо економічну ефективність використання трудових ресурсів підприємства (табл. 4).

Дослідження стану економічної ефективності використання трудових ресурсів у ПОСП «Веселий Кут-III» свідчить, що в 2015 р. на кожного працівника сільськогосподарського підприємства вартості валової продукції сільськогосподарства (у постійних цінах 2010 р.) та валового доходу порівняно з 2013 р. було отримано більше відносно показників 2014 р. Окрім того, у 2015 р. на кожного працівника підприємства було отримано чистого прибутку в розмірі 51,2 тис. грн., що в 2,5 рази більше за показник 2014 р. і свідчить про ефективне використання трудових ресурсів.

Економічна ефективність використання трудових ресурсів у ТОВ «Ареал-Снігурівка» у 2015 р. зменшилася. Так, на одного працівника ТОВ «Ареал-Снігурівка» у звітному періоді вартості валової продукції було отримано на 20,0% порівняно з 2013 і 2014 рр. Аналогічно валового доходу і прибутку в 2015 р. було отримано менше на 33,3% і 76,0% відповідно.

У ДП «Південне» вартості валової продукції у постійних цінах 2010 р. на одного робітника найбільше було отримано в 2014 р., показник 2015 р. зменшився, що свідчить як про скорочення обсягів виробництва продукції сільськогосподарства на підприємстві, так і про зростання трудових ресурсів.

Проте валового доходу на кожного працівника ДП «Південне» в 2015 р. було отримано більше за рахунок зростання доходів підприємства, що, безумовно, є позитивним. Проте прибутку було отримано в чотири рази менше за показник 2014 р. Відповідно, за низкою показників економічна ефективність використання трудових ресурсів на підприємстві зменшилася.

Висновки. Снігурівський район як економічна одиниця Миколаївської області має свої особливості і переваги.

Основними перевагами Снігурівського району серед інших у Миколаївській області є:

Таблиця 4

Показники економічної ефективності використання трудових ресурсів в окремих сільськогосподарських підприємствах Снігурівського району, 2014–2015 рр.

Показники	ПОСП «Веселий Кут-III»		ТОВ «Ареал-Снігурівка»		ДП «Південне»	
	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.	2014 р.	2015 р.
Отримано в розрахунок на одного середньооблікового працівника, тис. грн.:						
– вартості валової продукції сільськогосподарства (в постійних цінах 2010 р.)	110,8	132,2	608,3	486,0	246,9	224,9
– валового доходу від сільськогосподарства	27,9	69,3	740,6	494,2	143,9	241,1
– прибутку від реалізації сільськогосподарської продукції	19,4	51,2	194,0	46,6	70,4	18,7

Джерело: побудовано і розраховано за даними звітності сільськогосподарських підприємств Снігурівського району

вдале географічне розташування відносно обласного центру та основних ринків збуту продукції; технічне оснащення галузі сільського господарства, на розвиток якого протягом останніх трьох років витрачено більше 50,0 млн. грн.; екологічно чистий район.

Сільськогосподарські підприємства Снігурівського району забезпечені всіма необхідними ресурсами для здійснення сільськогосподарської діяльності, ефективність використання яких у 2015 р. порівняно з попередніми роками зросла. У структурі грошової виручки від реалізації в середньому за досліджуваний період найбільша питома вага припадає на виробництво зернових культур, соняшнику й яєць. Підприємства є спеціалізованими.

Ефективний розвиток досліджуваних підприємств та підвищення конкурентоспроможності сільськогосподарського сектору Снігурівського району можливий за умови досягнення вищої якості продукції, збільшення врожайності, зменшення витрат на вирощування та переробку за рахунок підвищення ефективності виробництва і залучення кваліфікованих кадрів, а також доведення продукції до вимог

міжнародних стандартів (ISO) і розширення каналів збуту.

БІБЛІОГРАФІЧНИЙ СПИСОК:

1. Альтшулер И.Г. Стратегическое управление на основе маркетингового анализа. Инструменты, проблемы, ситуации / И.Г. Альтшулер. – М. : Вершина, 2006. – 232 с.
2. Андрійчук В.Г. Економіка аграрних підприємств / В.Г. Андрійчук. – К. : КНЕУ, 2004. – 624 с.
3. Голомша Н.С. Сутність та ієрархія категорії «конкурентоспроможність» / Н.С. Голомша // Іноваційна економіка. – 2009. – № 1. – С. 59–62.
4. Дацій О.І. Розвиток інноваційної діяльності в агропромисловому виробництві України / О.І. Дацій. – К. : ННЦ ІАЕ, 2004. – 428 с.
5. Євчук Л.А. Стратегічне управління конкурентоспроможністю сільськогосподарських підприємств : [монографія] / Л.А. Євчук. – Миколаїв : Прокопчук Т.Ю., 2010. – 340 с.
6. Россоха В.В. Діагностика конкурентоспроможності продукції / В.В. Россоха, М.П. Канінський // Вісник НАУ. – 2003. – Вип. 62. – С. 84–89.
7. Шустіна І.М. Процесний підхід до управління якістю на підприємствах АПК / І.М. Шустіна // Науковий вісник Нац. аграрного університету. – 2007. – Вип. 110. – Ч. 2. – С. 302–306.